

¹⁸ Карвацька С. Б. Герменевтична інтерпретація у пізнанні історико-правової дійсності / С. Б. Карвацька // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2011. – Вип. 578. Правознавство. – С. 6.

¹⁹ Рабінович П. М. Герменевтика і правове регулювання / П. М. Рабінович // Вісник Академії правових наук України. – 1999. – № 2. – С. 86.

²⁰ Головін А. Застосування методів юридичної герменевтики в інтерпретаційній діяльності Конституційного Суду України / А. Головін // Вісник Конституційного Суду України. – 2012. – № 4. – С. 46.

²¹ Щербина В. І. Роль порівняльного правознавства в розвитку законодавства України про працю // Розвиток законодавства про працю і соціальне забезпечення: здобутки і проблеми : тези доповідей та наукових повідомлень учасників IV Міжнародної наук.-практ. конференції (м. Харків, 5–6 жовтня 2012 р.) / В. І. Щербина ; за ред. В. В. Жернакова. – Х. : Право, 2012. – С. 59.

²² Ланде Д. В. Основи інформаційного та соціально-правового моделювання : навч. посіб. / Д. В. Ланде, В. М. Фурашев, К. В. Юджова. – К. : НТУУ «КПІ», 2014. – С. 9, 11.

²³ Вишновецька С. В. Вказана праця. – С. 77.

²⁴ Кобзар А. В. Правова природа інтерпретаційних актів вищих судових органів України та їх значення у практиці застосування корпоративного законодавства з питань реорганізації юридичних осіб / А. В. Кобзар // Наукові записки. – 2009. – Т. 90: Юридичні науки. – С. 53.

²⁵ Тарасов Н. Н. Метод и методологический подход в правоведении: Попытка проблемного анализа / Н. Н. Тарасов // Правоведение. – 2001. – № 1. – С. 37.

Резюме

Великанова М. М. Методична складова пізнання юридичного ризику.

Статтю присвячено дослідженню обґрунтування теоретичних основ та способів організації пізнавального процесу дослідження юридичних ризиків у цивільних правовідносинах. На підставі аналізу типів праворозуміння робиться висновок, що дослідження юридичних ризиків у цивільному праві має здійснюватися на ліберально-раціоналістичних засадах із запозиченням методологічного апарату економіки, соціології, психології тощо.

Ключові слова: ризик, юридичний ризик, цивільне право, методологія дослідження, способи пізнавального процесу.

Резюме

Великанова М. Н. Методическая составляющая познания юридического риска.

Статья посвящена обоснованию теоретических основ и способов организации познавательного процесса исследования юридических рисков в гражданских правоотношениях. На основании анализа типов правопонимания делается вывод, что исследование юридических рисков в гражданском праве следует осуществлять на либерально-рационалистических началах с заимствованием методологического аппарата экономики, социологии, психологии и др.

Ключевые слова: риск, юридический риск, гражданское право, методология исследования, способы познавательного процесса.

Summary

Velykanova M. Methodical component of cognition of legal risk.

This article is devoted to the study of the theoretical foundations and methods of the cognitive process research legal risks in civil legal relations. The conclusion is made on the basis of analysis types of comprehension of the law in the research that the study of legal risks in civil law should be carried out on the liberal-rationalist basis with the borrowing of the methodological apparatus of Economics, sociology, psychology etc.

Key words: risk, legal risk, civil law, research methodology, methods of the cognitive process.

УДК 347.764

Н. С. ГОРБАНЬ

Наталія Сергіївна Горбань, кандидат юридичних наук, асистент кафедри Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДОГОВІР СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

У сучасних умовах стрімко змінюється суспільство, що не залишає без змін систему соціальних цінностей. Стаття 3 Конституції України містить положення, згідно з яким людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Це положення прийнято тлумачити так: «саме життя і здоров'я людини є тією основоположною складовою, яка стоїть на вершині усіх суспільних пріоритетів. І саме ця складова має займати визначальне місце серед інших соціальних цінностей. Адже за відсутності життя людини всі інші блага та відповідні права, що виникають стосовно них, втрачають свій сенс»¹.

© Н. С. Горбань, 2017

Страховий ринок, як складова ринку фінансових послуг, за умови розумного та ефективного функціонування, на даний час може бути стабільним фінансовим джерелом для економіки України. Проте інфляційні процеси, недовіра населення до банківської системи, яка виникла в результаті обману недобросовісними банками великої кількості вкладників, недосконале та заплутане законодавство щодо захисту порушених прав споживачів фінансових послуг є прикладом та нагадуванням для тих, хто і хотів би укласти договір страхування життя, проте остерігається.

Світова практика свідчить, що страхування життя є надійним і необтяжливим для держави механізмом захисту майнових інтересів суб'єктів страхових правовідносин. Успішна діяльність іноземних страхових компаній, на базі яких створено велику кількість учасників українського ринку страхових послуг, використовується ними як декларація безпеки та фінансової стабільності. Все ж останні події, а саме «таємне зникнення» страхових компаній з ринку страхових послуг, анулювання свідоцтва про реєстрацію фінансової установи та виключення із державного реєстру фінансових установ великої кількості страхових компаній призводить до тотального порушення прав осіб, які уклали договори з останніми, що проявляється у неможливості захистити свої майнові інтереси в разі настання страхового випадку, а також у втраті коштів, які за умовами договору мають бути їм сплачені страховими компаніями. Як свідчить практика, підстави порушення прав осіб страховими компаніями закладаються ще на стадії укладання договорів добровільного страхування життя.

Договір страхування в силу його специфічності є актуальним об'єктом дослідження науковців. Зокрема, вони зосередили свою увагу на вивченні його окремих аспектів. Наприклад, Н. В. Безсмертна проаналізувала місце договору страхування в системі цивільно-правових договорів², З. Р. Бахрієва зупинилась на проблематиці припинення договору страхування³, Г. О. Ільченко, С. В. Клименко розпочали обговорення проблематики предмета та об'єкта як істотних умов договору страхування⁴, Н. В. Міловська дослідила права та обов'язки страхувальника в договірних зобов'язаннях⁵. Водночас у науці майже не досліджувалась проблематика пов'язана із договірними відносинами щодо страхування життя. Дана стаття присвячена дослідженню окремих проблемних питань щодо укладення договору страхування життя.

Обрана тема є актуальною, оскільки соціальна політика держави все більше орієнтує осіб виступати суб'єктами ініціативи щодо створення грошових фондів, які формуються шляхом сплати особами страхових платежів, для захисту їх майнових інтересів у разі настання певних подій. Життя і здоров'я людини не має вартісної оцінки. Проте для людини збереження життя і здоров'я тісно пов'язано з наявністю певних майнових інтересів. Як зазначає В. П. Янишен, «майновий інтерес у сфері особистого страхування (включаючи також страхування життя), як і майнового, зумовлюється задоволенням майнових потреб, викликаних настанням страхового випадку»⁶. Тобто, у разі настання подій із несприятливими наслідками для життя і здоров'я людини (страхового випадку) особливого значення набуває захист майнових інтересів. Особливістю такого виду правовідносин є те, що сама людина зацікавлена в застосуванні такого механізму захисту через укладення договору добровільного страхування життя.

Добровільне страхування, як це зазначено у ст. 6 Закону України «Про страхування»⁷ (далі – Закон), – це страхування, що здійснюється на основі договору між страхувальником і страховиком. Правовідносини щодо добровільного страхування життя є різновидом цивільно-правових відносин, тому при укладенні договору добровільного страхування життя, поряд із спеціальним законодавством, необхідно враховувати принципи та положення цивільного законодавства, а саме норми Цивільного Кодексу України (далі – ЦК) про правочин та зобов'язання⁸. Однак, як слідує із чинного законодавства, джерелом регулювання договірних відносин щодо страхування життя є саме договори. Власне вони, на думку Р. Б. Шишки, «є мононормами права і регулюють відносини між сторонами цього договору та є обов'язковими для застосування судами при вирішенні спорів. На цьому рівні слід мати на увазі, що при колізії моделі норми позитивного права та договору пріоритет надається договору»⁹.

Глава 67 ЦК містить норми права, що характеризують договір страхування як окремий вид договірних зобов'язань. За договором страхування одна сторона (страховик) зобов'язується у разі настання певної події (страхового випадку) виплатити другій стороні (страхувальникові) або іншій особі, визначеній у договорі, грошову суму (страхову виплату), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі та виконувати інші умови договору (ст. 979 ЦК).

За Законом «договір страхування – це письмова угода між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (подати допомогу, виконати послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору».

Договір страхування укладається відповідно до Правил страхування. Правилами страхування визначаються загальні умови і порядок здійснення добровільного страхування, що встановлюються страховиком самостійно згідно з вимогами Закону, а конкретні умови страхування визначаються при укладенні договору страхування життя відповідно до законодавства та становлять його зміст.

Страховик самостійно відповідно до вимог Закону визначає Правила страхування, які за ст. 17 Закону повинні містити: предмет договору страхування; порядок визначення розмірів страхових сум та (або) розмірів страхових виплат; страхові ризики; винятки зі страхових випадків і обмеження страхування; строк та місце дії договору страхування; порядок укладення договору страхування; права та обов'язки сторін; дії

страхувальника у разі настання страхового випадку; перелік документів, що підтверджують настання страхового випадку та розмір збитків; порядок і умови здійснення страхових виплат; строк прийняття рішення про здійснення або відмову в здійсненні страхових виплат; причини відмови у страховій виплаті або виплаті страхового відшкодування; умови припинення договору страхування; порядок вирішення спорів; страхові тарифи за договорами страхування іншими, ніж договори страхування життя; страхові тарифи та методику їх розрахунку за договорами страхування життя; особливі умови.

Правила страхування розробляються страховиком для кожного виду страхування окремо і підлягають реєстрації в Уповноваженому органі при видачі ліцензії на право здійснення відповідного виду страхування (ч. 1 ст. 17 Закону). Ліцензійними умовами провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів)¹⁰ визначено, що Правила страхування є внутрішніми правилами надання фінансових послуг страховиком та повинні відповідати вимогам Закону України «Про страхування», а також характеристики та класифікаційним ознакам видів добровільного страхування, визначеним Нацкомфінпослуг.

Враховуючи, що в Правилах містяться загальні умови і порядок здійснення добровільного страхування, які мають визначальну роль при укладенні договорів добровільного страхування життя, Нацкомфінпослуг розроблено вимоги до документів, що подаються страховиками для реєстрації в Нацкомфінпослуг Правил страхування для конкретного виду добровільного страхування, а також змін та/або доповнень до цих Правил¹¹. У документі зазначається, що положення Правил не повинні порушувати чи обмежувати права страхувальника, зазначені у Правилах та/або встановлені законодавством, у тому числі права застрахованої особи та вигодонабувача (якщо страхувальник і вигодонабувач є однією особою) тощо.

Таким чином, на даний час шляхом державного регулювання пропонується встановити додаткові вимоги до змісту Правил страхування з метою запобігання порушенню прав споживачів фінансових послуг, оскільки договори страхування укладаються на підставі зареєстрованих Правил страхування.

Я. М. Романюк, З. П. Мельник, аналізуючи судову практику розгляду цивільних справ, що виникають з договорів страхування, зазначають, що «Правила страхування за своєю природою є локальним нормативним актом для страховика і, не будучи правовим актом, не мають юридичної сили, та не є обов'язковими для страхувальника. Для того, щоб ці Правила стали джерелом регулювання страхового правовідношення та обов'язковими для обох сторін, вони тим чи іншим чином мають бути вписані у договір страхування». Як у подальшому зазначають автори: «Первинним у взаємовідносинах сторін є договір, і якщо в ньому міститься посилання на Правила страхування, то в такому випадку вони є обов'язковими для обох сторін. Якщо ж зазначеного посилання у договорі немає, то суд не може посилається на Правила страхування, а має надати перевагу договору. Так само за наявності колізії положень Правил страхування з положеннями договору страхування пріоритет слід надавати положенням договору, на які погодився страхувальник, підписуючи його»¹².

За ст. 639 ЦК договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо його форми не встановлені законом. Якщо сторони домовилися укласти договір у певній формі, він вважається укладеним з моменту надання йому цієї форми, навіть якщо законом ця форма для даного виду договорів не вимагалася.

Зауважимо, що Закон не містить окремої статті щодо форми договору страхування. Однак у ст. 18 Закону законодавець, закріплюючи положення про укладення і початок дії договору страхування, визначає можливі його форми. Відповідно до ч. 3 ст. 18 Закону факт укладання договору страхування може посвідчуватися страховим свідоцтвом (полісом, сертифікатом), що є формою договору страхування. Водночас законодавець визначає умову, коли допустима така форма договору, а саме у разі надання страхувальником письмової заяви за формою, встановленою страховиком, що виражає намір укласти договір страхування, такий договір може бути укладений шляхом надіслання страхувальнику копії Правил страхування та видачі страхувальнику страхового свідоцтва (поліса), який не містить розбіжностей з поданою заявою. Заява складається у двох примірниках, копія заяви надсилається страхувальнику з відміткою страховика або його уповноваженого представника про прийняття запропонованих умов страхування (ч. 5 ст. 18 Закону). При такій процедурі укладення договору страхування життя страхувальнику страховиком надсилається заява, копія Правил страхування та страхове свідоцтво (поліс). Враховуючи, що, як правило, зміст Полісу не містить таких положень, як: порядок зміни і припинення дії договору; умови здійснення страхової виплати; причини відмови у страховій виплаті; права та обов'язки сторін і відповідальність за невиконання або неналежне виконання умов договору; інші умови за згодою сторін, оскільки дані положення містяться у Правилах (ст. 17 Закону), а сам поліс містить застереження, що він укладається на підставі заяви та Правил, які є його невід'ємною частиною, дає право стверджувати, що під договором страхування, у даному випадку, слід розуміти заяву, страхове свідоцтво (поліс) та Правила добровільного страхування життя, які є юридичною формою взаємовідносин страховика і страхувальника і розглядаються як єдине ціле.

Законом також передбачено, що договір страхування життя може бути укладений як шляхом складання одного документа (договору страхування), підписаного сторонами, так і шляхом обміну листами, документами, підписаними стороною, яка їх надсилає. Аналізуючи дане положення Закону можемо дійти висновку, що форма договору страхування життя, як одного документа, що підписується сторонами, укладається за умови, коли страховик частково приймає запропоновані страхувальником у письмовій заяві за формою, встановленою страховиком, умови страхування, або іншим чином заявляє про свій намір укласти договір страхування.

Слід зауважити, що заява (опитувальник) є пропозицією страхувальника укласти договір страхування життя на підставі Правил добровільного страхування життя. У Законі немає ніяких вказівок щодо змісту і форми заяви (опитувальника). Як свідчить практика, заява (опитувальник), є невід'ємною частиною договору страхування, тому вимоги, які висуваються до договору страхування, також мають поширюватися на заяву (опитувальник). Однак, отримавши право самостійно встановлювати форму заяви (опитувальника) (ч. 1 ст. 18 Закону) страхові компанії неправомірно розширюють її безпосереднє призначення, зокрема до змісту заяви додають інші заяви і навіть декларації, які не можна розцінювати як пропозицію укласти договір.

Як приклад, одна із страхових компаній до заяви (опитувальника) долучає заяву, що особа ознайомила-ся з декларацією на зворотній стороні заяви та повністю з нею погоджується, а також ознайомила-ся із Правилами добровільного страхування життя та Додатками до них до моменту набрання Договором юридичної чинності, зрозуміла їх, стосовно усіх запитань отримала вичерпні відповіді. Сам зміст декларації містить формулювання – «мені відомо», «я погоджуюсь з тим», «мені відомо і я даю згоду на те», «я підтверджую»... Вважаємо таку практику неприпустимою, оскільки вона вже на стадії укладання правочину порушує права осіб, які виступають із пропозицією його укласти.

За загальним правилом заява (опитувальник) оформлюється страхувальником поза приміщенням страхової компанії і за сприяння страхового посередника вона передається на розгляд керівництву, яке й ухвалює рішення про часткове або повне прийняття запропонованих страхувальником умов страхування.

Як зазначено в судовій практиці розгляду цивільних справ, що виникають з договорів страхування, «у судах страхувальники нерідко посилаються на те, що вони не були ознайомлені з Правилами страхування, хоча, як правило, у договорах зазначено, що страхувальник із Правилами ознайомлений. Такий обов'язок, закріплений у ст. 20 Закону № 85/96-ВР, не завжди виконується страховиком. Зрозуміло, що для ознайомлення з Правилами страхування, які є багатосторінковим документом, містять значний обсяг специфічної інформації та термінології, незрозумілих для широкого загалу, недостатньо лише разового ознайомлення з ними в умовах обмеженого часу та можливостей під час укладення договору. Для повного ознайомлення із зазначеними правилами необхідно видати клієнту копію у постійне користування»¹³.

Законодавець за ст. 20 Закону поклав на страховика обов'язок ознайомити страхувальника з умовами та Правилами страхування. Однак у Законі немає вказівки на те, що цей обов'язок страховик має виконати до оформлення заяви (опитувальника), як пропозиції укласти договір страхування, що вважається логічним. З приводу цього виникає питання: «Як особа, не знаючи Правил страхування, у яких містяться загальні умови і порядок здійснення добровільного страхування, може оформлювати пропозицію укласти договір?» А робить вона це, як свідчить практика, зі слів і за сприяння страхового посередника, який не надає страхувальнику крім заяви опитувальника жодних інших документів, бо закон не покладає на страхового посередника такого обов'язку.

Аналізуючи положення Закону, переконуємося, що передбачена у ньому процедура укладення договору страхування життя зобов'язує страховика, у разі надання страхувальником письмової заяви за формою, встановленою страховиком, що виражає намір укласти договір страхування, надіслати страхувальнику копію Правил страхування та видати страхувальнику страхове свідоцтво (поліс), який не містить розбіжностей з поданою заявою (ч. 5 ст. 18 Закону).

На превеликий жаль, судова практика хоча і визнає, що страхувальники стверджують, що їх не ознайомили із Правилами страхування, однак підпис під заявою (опитувальником), в якій, у тому числі, міститься заява про ознайомлення із Правилами страхування, має визначальне значення при розгляді спору у суді.

Пропонується внести зміни до Закону і передбачити обов'язок страховика ознайомити страхувальника з умовами і Правилами страхування до моменту оформлення заяви (опитувальника), як пропозиції укласти договір страхування життя. Підтвердженням належного виконання обов'язку має бути наявність у кожній стороні договору добровільного страхування життя копії Правил страхування із зазначенням страхувальником дати, що передує оформленню заяви та його підпису. У Законі також необхідно зазначити, що зміст заяви (опитувальника) не може містити положень, крім тих, які є істотними умовами договору страхування.

Необхідно також звернути увагу на наступне. Законом прямо передбачено, що страховик зобов'язаний ознайомити страхувальника із Правилами страхування та надати копію Правил страхування. Як свідчить практика, страхові компанії для ознайомлення видають не самі Правила, а витяги із Правил, які не містять всієї необхідної і достатньої інформації для ознайомлення страхувальника з умовами і Правилами страхування.

До Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, неодноразово зверталися особи із відповідними заявами, в яких зазначалося, що вони при оформленні заяви опитувальника, як одну із умов договору страхування життя, назвали застосування індексації як (зміну) за офіційним індексом інфляції розміру страхової суми та (або) страхових виплат протягом дії договору страхування життя за умови відповідної індексації (зміни) розміру страхового платежу (страхового внеску, страхової премії). Порядок та умови індексації визначаються Правилами та договором страхування (ч. 12 ст. 9 Закону). Однак витяг із Правил страхування, який був наданий страховою компанією страхувальникам, не містив у собі умов індексації. Положення про індексацію як додаток до Правил страхування взагалі не надавалось страхувальникам ні для ознайомлення, ні як додаток до витягу із Правил.

Отже, необхідно зобов'язати страхові компанії надавати страхувальникам не витяг із Правил добровільного страхування життя, а копію Правил, як це прямо передбачено в Законі.

Недосконалість законодавчої регламентації процедури і форми договору страхування життя, про що зазначається у даній науковій статті, є підставою порушення прав учасників страхових договірних правовідносин, що постійно призводить до використання страховиками таких не врегульованих ситуацій у власних інтересах. Споживачі фінансових послуг зазвичай не мають достатньої інформації та необхідних знань про особливості та характеристики фінансових послуг. У процесі вибору послуги вони не завжди можуть оцінити рівень ризиків і можливі наслідки та порівняти умови їх надання, що пропонуються різними фінансовими установами. Враховуючи, що саме положення договору страхування життя мають пріоритет при колізії норми позитивного права під час вирішення судових спорів, що виникають на підставі договору страхування життя, необхідно встановити контроль за відповідністю вимогам законодавства змісту та форми договорів страхування життя.

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, покликаючись на ст. 16 Закону, прийняла рішення про запровадження Додаткових вимог до договорів страхування життя¹⁴, чим підтвердила існування проблеми в сфері укладення договорів страхування життя, яка потребує нагального вирішення. Саме необхідність створення дієвого механізму захисту прав споживачів страхових послуг зумовила прийняття цього регуляторного акта. Однак, на нашу думку, зазначена проблема має вирішуватися шляхом внесення змін до Закону.

¹ Шукліна Н. Зміст конституційного принципу визнання людини найвищою соціальною цінністю / Н. Шукліна : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/PrUk/2010_11/10.pdf

² Безсмертна Н. В. Договір страхування в системі цивільно-правових договорів / Н. В. Безсмертна // Право України. – 2004. – № 3. – С. 34–37.

³ Бахрієва З. Р. Припинення договору страхування та його наслідки / З. Р. Бахрієва // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – 2010. – Т. 23 (62). – № 2. – С. 292–299. – (Серия «Юридические науки»).

⁴ Ільченко Г. О. Предмет та об'єкт як істотні умови договору страхування / Г. О. Ільченко, С. В. Клименко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 182 2012. – № 1 (60). – С. 53–56.

⁵ Міловська Н. В. Права та обов'язки страховальника в договірних зобов'язаннях зі страхування / Н. В. Міловська // Приватне право і підприємництво : зб. наук. праць / редкол.: Крупчан О. Д. (гол. ред.) та ін. – К. : Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України. – Вип. 14. – 2015. – С. 114–118.

⁶ Янишен В. П. Майновий інтерес як предмет договору страхування / В. П. Янишен : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [file:///D:/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/imuschestvennyu-interes-kak-predmet-dogovora-strahovaniya%20\(1\).pdf](file:///D:/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/imuschestvennyu-interes-kak-predmet-dogovora-strahovaniya%20(1).pdf)

⁷ Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР (за станом на 1 січня 2017 р.) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>

⁸ Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV (за станом на 2 листопада 2016 р.) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

⁹ Цивільне право України: курс лекцій : у 6 т. / Р. Б. Шишка, Л. В. Красицька, В. В. Сергієнко, О. В. Смотров, О. Р. Шишка ; за ред. Р. Б. Шишки. – Т. 5. Кн. 1. Загальні положення зобов'язального права. – Х. : Еспада, 2005. – 177 с.

¹⁰ Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів) : постанова Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2016 р. № 913 (за станом на 7 грудня 2016 р.) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/913-2016-%D0%BF>

¹¹ Про затвердження Вимог до документів, що подаються страховиками для реєстрації в Нацкомфінпослуг правил страхування для конкретного виду добровільного страхування, а також змін та/або доповнень до цих правил : інформаційне повідомлення про оприлюднення проекту розпорядження Нацкомфінпослуг : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nfp.gov.ua/news/1515.html>

¹² Судова практика розгляду цивільних справ, що виникають з договорів страхування : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/AB5E8816C6475569C2257905003047C1>

¹³ Судова практика розгляду цивільних справ, що виникають з договорів страхування : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/AB5E8816C6475569C2257905003047C1>

¹⁴ Додаткові вимоги до договорів страхування життя : проект Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nfp.gov.ua/news/1617.html>

Резюме

Горбань Н. С. Договір страхування життя.

У статті розглянуто деякі аспекти укладення договору страхування життя. Акцентовано увагу на недоліках правового регулювання відносин щодо укладення договору страхування життя, сформульовано пропозиції, спрямовані на вдосконалення низки норм законодавства в сфері страхування, зокрема, з метою усунення колізійних норм щодо форми договору страхування.

Ключові слова: договір страхування життя, страхове свідоцтво (поліс), правила страхування життя, форма договору страхування життя.

Резюме

Горбань Н. С. Договор страхования жизни.

В статье рассмотрены некоторые аспекты заключения договора страхования жизни. Акцентировано внимание на недостатках правового регулирования отношений по заключению договора страхования жизни, сформулированы предложения,

направленные на совершенствование ряда норм законодательства в сфере страхования, в частности, с целью устранения коллизионных норм относительно формы договора страхования.

Ключевые слова: договор страхования жизни, страховое свидетельство (полис), правила страхования жизни, форма договора страхования жизни.

Summary

Gorban N. Life insurance contract.

The article deals with some aspects of the contract of life insurance. The attention to the shortcomings of legal regulation of relations on the contract of life insurance and formulated proposals aimed at improving the number of the legislation in the insurance industry, in particular, to eliminate conflicting rules regarding the form of insurance.

Key words: life insurance contract, the insurance certificate (policy), the rules of life insurance, a form of life insurance policy.

УДК 347.9

О. О. ДЕРІЙ

Олена Олександрівна Дерій, кандидат юридичних наук, асистент кафедри Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА СТОРІН ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ АДВОКАТОМ

Реформа виконавчого провадження та виділення його із завершальної стадії судового провадження в самостійну процесуальну галузь правової науки дала неабиякий поштовх для формування інституту представництва сторін у виконавчому провадженні як нового та самостійного інституту.

Сучасне законодавство про виконавче провадження характеризується складністю та суперечливістю його норм. Відтак, на практиці сторонам виконавчого провадження буває деколи дуже складно реалізувати свої права та обов'язки. У цьому контексті важливе значення має регламентація інституту представництва сторін у виконавчому провадженні з метою ефективної реалізації їх прав та обов'язків.

Дослідженням суб'єктів виконавчого провадження займалися М. В. Вінциславська, С. С. Бичкова, Ю. В. Белоусов, Р. Г. Драгун, Р. В. Ігонін, І. В. Решетнікова. Питання участі представника у виконавчому провадженні було предметом дослідження таких вчених, як Д. П. Ватман, М. В. Вінциславська, Д. В. Кухнюк, М. М. Мальський, С. Я. Фурса, В. В. Цюра, С. В. Щербак, М. Й. Штефан та інші. Разом із тим особливості участі адвоката як представника сторони у виконавчому провадженні залишаються малодослідженими.

З огляду на зазначене **метою** статті є дослідження статусу та повноважень адвоката у виконавчому провадженні як окремого суб'єкта виконавчого процесу.

Відповідно до ст. 131-2 Конституції України для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура¹. Причому зазначене не заперечує права на правову допомогу в цілому, у тому числі й у межах виконавчого провадження, яку можуть надавати інші, крім професійних адвокатів, фахівці-правники.

Нині на доктринальному рівні багато науковців виділяють процесуальне представництво сторін у виконавчому провадженні в окремий правовий інститут виконавчого процесу, що зумовлено особливою роллю права на юридичний захист як одного із засадничих принципів виконавчого процесу².

Зокрема, С. В. Щербак³ та М. В. Вінциславська⁴ розглядають процесуальне представництво у виконавчому процесі як самостійний інститут виконавчого процесуального права (виконавчого процесу), що характеризується власною метою, суб'єктним складом, характером правовідносин, що виникають між представником та особою, представництво інтересів якої здійснюється, підставами виникнення, наслідками вчинення процесуальних дій.

Ю. В. Гепш зауважує, що представника досить складно включити в якусь конкретну групу учасників виконавчого провадження, оскільки його процесуальне становище є специфічним⁵. Аналогічної позиції дотримуються і Д. В. Кухнюк⁶ та М. М. Мальський⁷. Ми підтримуємо позицію даних вчених, та вважаємо, що дійсно представник є окремим суб'єктом виконавчого провадження, самостійність та повноваження якого тісно пов'язані із правами та обов'язками сторони, яку він представляє.

Правове регулювання процесуального представництва у новій редакції Закону України «Про виконавче провадження» обмежується згадуванням про представників сторін виконавчого провадження у ст. 16 та закріпленням осіб, які не можуть бути представниками – у ст. 17 Закону, а також переліком процесуальних прав представника як іншого учасника виконавчого провадження у ст. 19 вказаного Закону.

Відповідно до ст. 16 Закону України «Про виконавче провадження» сторони можуть реалізовувати свої права і обов'язки самостійно або через представників⁸. Особиста участь фізичної особи у виконавчому про-